

Izhaja vsak
meseč na
2 polah in
velja za celo
leto 4 gl.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Uredništvo
in opravništvo
nahajata se v
frančiskan-
skih ulicah,
št. 16.

Sodnikovemu prevdarku je prepuščeno odločiti, koliko more kupec od kupnine odtrgati, kadar mu prodajalec prodane reči ni popolnoma izročil.

(Razsodba najvišjega sodnega dvora od 20. marca leta 1873, br. 14368, s katero sta bili potrjeni soglasni razsodbi nižjih instanc ter zavržena izvanredna revizija tožiteljice.)

Baronica E. je vložila zoper Berto in Prokopa P., kot posestnika graščine R., pri okrožnem sodišči v R. sub. praes. 4. septembra 1875, br. 1154, sledečo tožbo:

S pogodbo od 20. februarja 1873 v A. je prodala tožiteljica gospé Bertí P. in njenemu soprogu Prokopu P. graščino R., nekatera kmetska zemljišča in fundus instructus za kupnino 58000 gld. V §. 4. one pogodbe se je določilo, da se bode poslednji ostanek 3000 gld. še le takrat plačati moral, kadar bode tožiteljica kupcema nekove graščino zadevajoče listine izročila. Te listine je tožiteljščin zastopnik kupcema precej poslal, kar sta ta dva z lastnoročnim pismom potrdila. Omenjeni ostanek 3000 gld. je tedaj zapadel in bi se bil moral plačati.

Začetkom julija 1874 se je tist ostanek v resnici plačeval, — ali plačal se ni ves, ampak tožena sta 300 gld. vtrgala, češ, da se je z ono kupno pogodbo prodalo in kupilo tudi 300 vreč za oglje, ali da se te vreče kupcema niso izročile, — zato pa da zahtevata, da se vreče ali v resnici izroče, ali pa da se plača za vsako vrečo 1 gld. Tožiteljica je sicer sprejela nepopolno plačilo 2700 gld., pridržala si je pa pravico, izterjati tudi zadnji ostanek 300 gld. Ker kupca svojega zahtevanja oziroma tistih vreč skazati ne moreta in bi tudi v slučajih, ako bi se bile tiste vreče zares

prodale a ne izročile, povračilo zanje nikakor ne doseglo zneska 300 gld.; ker kupca oziroma tega zneska tudi nimata nikake pridrževalne (retentio) pravice a plačati vender nečeta, se prosi razsodbe :

Gospa Berta in gospod Prokop P. sta vsled kupne pogodbe od 20. februarja 1873 dolžna plačati zaostali ostanek od kupnine za graščino R. in pripadke v znesku 300 gld. z 6% obresti od 20. julija 1874 v 14. dneh pod eksekucijo in s stroški.

Tožena sta temu odgovorila, da zadnjih 300 gld. zato nečeta plačati, ker so se z graščino prodale tudi materijalije, mej katerimi bi se bilo vsled inventara, ki je bil podlaga predaji (traditio), moralo izročiti tudi 316 vreč za oglje in ker se te vreče izročile niso. Vsaka vreča je vredna 70 kr. — 316 tedaj 221 gld. 20 kr. Poleg tega sta kupca imela še drugo škodo, kajti ona sta, misleč, da so prišle omenjene vreče v njijino posest, sklenila s tretjimi osobami pogodbo, da jim pripravita 552 vorderberških sodcev oglja v lastnih vrečah — sodec po 1 gld. 30 kr. Ker pa lastnih vreč ni bilo, morala sta na ceni odpustiti pri sodci 14 $\frac{1}{3}$ kr. kar za 552 sodcev znaša 79 gld. 15 kr. Odpad vreč in škoda vsled nemogočega dostavljenja oglja v lastnih vrečah znašata skupaj 300 gld. 35 kr. Zato se je po §. 1052 in 1062 drž. zak. vtrgalo 300 gld. od grašćinske kupnine, ker tožiteljica svoje pogodbene dolžnosti ni popolnoma spolnila.

Po zaslišanji prič, ki so potrdile, da je tožiteljice soprog kot njen pooblastenec pri prodaji kupljene graščine s pripadki zapisnik vseh materijalij napravil, da je bilo v tem zapisniku naštetih tudi mnogo vreč, da je tožiteljčin soprog še o drugih 200 do 300 vrečah govoril, da so pri S. v S. hranjene in da bode on zato skrbel, da se vrnejo graščini R., — in da se te poslednje vreče istinito niso vrnile, — so vse tri stopinje tožbo odbile.

Razlogi prve stopinje :

Vsled določb §§. 1052 in 1062, drž. zak. se mora priznati, da vsaka pogodbena stranka, (tedaj tudi prodajalec, ki zahteva plačilo kupnine), svojo pogodbeno dolžnost spolniti ali k spolnjenju pripravljena biti mora, — ako ne, ima druga stranka pravico, da predajo reči (v pričujočem primerljaji plačilo kupnine) odreče. Ako se torej skaže, da gospa tožiteljica pogodbe zares ni popolnoma

spolnila, — imela sta tožena pravico, del kupnine vtrgati. Ker so svedoki v dovoljnem številu potrdili, kar se je zgoraj povedalo, je skazano, da tožiteljica zares pogodbe ni popolnem spolnila, ker prodane reči ni cele kupcema izročila, kajti ni se izročilo 316 vreč, katere bi se po pogodbi bile izročiti morale. Oziroma števila vreč bodi omenjeno, da je tožiteljica to število kot resnično sama pripoznala rekoč, da se je tistih 316 vreč še pred sklepom pogodbe pogubilo, tedaj se niso mogle prodati, ker jih o času prodaje več bilo ni. Kupca imata torej prav, da del kupnine vtrgujeta.

Vpraša se le, koliko od kupnine vtrgati imata pravico, — ali je primerno, da sta vtrgala 300 gld. Tukaj pa se mora izreči, da za rešitev tega vprašanja ni nič na tem ležeče, koliko so vredne vreče, ki bi se bile imele izročiti, a se izročile niso, in da ni nič na tem ležeče, koliko škode sta tožena še poleg izgube vreč iz tega trpela, da se vreče niso izročile, kajti tu ni govora o odškodovanji, ampak tukaj gré samó za to, da se nasprotnik prisili k izpolnitvi pogodbe. Ko pa je skazano, da tožiteljica pogodbe ni popolnem izpolnila, mora se samo sodnikovemu prevdanku prepustiti, da odloči, v katerej meri tožena izpolnitev pogodbe odreči zamoreta. V našem primerljaji pa se mora pripoznati, da je primerno, da se za 316 — da celó za 200 do 300 vreč — ki se niso izročile (pri kupnini 58000 gl. za cel objekt pogodbe) vtrga zadnji ostanek 300 gld.

Razlogi druge stopinje:

Prvega sodnika razsodba se je morala potrditi iz njegovih razlogov.

Okolnost, da sta tožena vrednost vreč, ki se niso izročile, cenila samo z 221 gld. 20. kr., je po vsem neodločilna, ker ne gré za to, da se odračuna protiterjatev, ampak samo za tó, ali sta bila tožena opravičena, del kupnine vtrgati, ker tožiteljica kupne pogodbe ni izpolnila. Temu vprašanju se pa mora pritrditi iz uzrokov, katere je prvi sodnik navedel, kajti prodajalec more samo takrat siliti, da se plača kupnina, ako je svojo pogodbeno dolžnost spolnil, ali pa je vsaj pripravljen jo spolniti. (§. 1047, 1052, 1060, 1061, 1062 drž. zak.) Apelacija se je morala torej zavreči, in prva razsodbo se je morala potrditi.

Razlogi tretje stopinje:

Razsodbi obeh nižjih stopinj sta soglasni in utemeljeni v §§. 1047, 1052, 1061 in 1066 drž. zak. Ničnosti v tej pravdi tožiteljica sama ne trdi, očitna krivico pa bi v zavrnenji njenega tožbenega zahtevanja samo takrat biti mogla, ko bi bila ona sama prevzeto svojo dolžnost popolnem izpolnila, ali ako bi se bila ponudila, da jo hoče ob jednom spolniti. Dokaza za prvo alternativo ali izjave za drugo alternativo pa tožiteljica ni prinesla. Nasproti pa sta tožena skazala, da jima je tožiteljica pri sklepu pogodbe tudi izročitev 316 vreč za oglje zatrdila, in da se te vreče do sedaj niso izročile. Tožena sta torej po §§. 1052. in 1066. drž. zak. opravičena, da pridržavata do izročitve teh vreč primeren del kupnine. V pridržanji 300 gld., katero imenuje tožiteljica pre neprimerno, pa se očitna krivica tem menj najti zamore, ker ni tožiteljici nič na potu bilo, da bi z izročitvijo tistih vreč provzročila bila, da bi bil poslednji del kupnine v plačilo zapadel. —c.

Tudi na podlagi pogojne, po eksekutivnej listini (dokumentu) sklenene prenovitne pogodbe (novacije), zamore se z uspehom zahtevati ničevnost dovoljene eksekucije.

Na podlagi razsodbe od 11. avgusta 1870, št. 2850, zaprosil je Peter Damiani proti svojemu bratu Damijanu Damiani do pokritja svoje terjatve 742 gld. s pripadki vred, uknjižbo zastavne pravice pri dolžnikovem poslopi. To prošnjo je c. kr. kotarski sod vodnjanjski uslišal z odlokom od 13. novembra 1870, št. 4165. Pozneje zaprosil je verovnik eksekutivno cenitev istega poslopja in tudi tej prošnji je isti c. kr. kotarski sod ustregel z odlokom od 28. aprila 1878, št. 2046.

V tem času razdelila sta si oba brata očevo ostalino ter sta dne 23. maja 1876 pod št. 1069 (spisi c. kr. notarja Sbiša) sklenila poravnavo, katere glavni, sem spadajoči členki, se glase takole:

čl. 2. Damijan Damiani prevzame plačevanje dolga 842 gld. proti farmacevtničnej zajednici.

Razlogi tretje stopinje:

Razsodbi obeh nižjih stopinj sta soglasni in utemeljeni v §§. 1047, 1052, 1061 in 1066 drž. zak. Ničnosti v tej pravdi tožiteljica sama ne trdi, očitna krivico pa bi v zavrnenji njenega tožbenega zahtevanja samo takrat biti mogla, ko bi bila ona sama prevzeto svojo dolžnost popolnem izpolnila, ali ako bi se bila ponudila, da jo hoče ob jednom spolniti. Dokaza za prvo alternativo ali izjave za drugo alternativo pa tožiteljica ni prinesla. Nasproti pa sta tožena skazala, da jima je tožiteljica pri sklepu pogodbe tudi izročitev 316 vreč za oglje zatrdila, in da se te vreče do sedaj niso izročile. Tožena sta torej po §§. 1052. in 1066. drž. zak. opravičena, da pridržavata do izročitve teh vreč primeren del kupnine. V pridržanji 300 gld., katero imenuje tožiteljica pre neprimerno, pa se očitna krivica tem menj najti zamore, ker ni tožiteljici nič na potu bilo, da bi z izročitvijo tistih vreč provzročila bila, da bi bil poslednji del kupnine v plačilo zapadel. —c.

Tudi na podlagi pogojne, po eksekutivnej listini (dokumentu) sklenene prenovitne pogodbe (novacije), zamore se z uspehom zahtevati ničevnost dovoljene eksekucije.

Na podlagi razsodbe od 11. avgusta 1870, št. 2850, zaprosil je Peter Damiani proti svojemu bratu Damijanu Damiani do pokritja svoje terjatve 742 gld. s pripadki vred, uknjižbo zastavne pravice pri dolžnikovem poslopi. To prošnjo je c. kr. kotarski sod vodnjanjski uslišal z odlokom od 13. novembra 1870, št. 4165. Pozneje zaprosil je verovnik eksekutivno cenitev istega poslopja in tudi tej prošnji je isti c. kr. kotarski sod ustregel z odlokom od 28. aprila 1878, št. 2046.

V tem času razdelila sta si oba brata očevo ostalino ter sta dne 23. maja 1876 pod št. 1069 (spisi c. kr. notarja Sbiša) sklenila poravnavo, katere glavni, sem spadajoči členki, se glase takole:

čl. 2. Damijan Damiani prevzame plačevanje dolga 842 gld. proti farmacevtničnej zajednici.

čl. 3. Oziroma na to, in ako Damijan Damiani plača v členu 2. navedeni dolg, odpusti Peter Damiani svojemu bratu Damijanu Damiani-ju svojo terjatev ugotovljeno z razsodbo od 11. avgusta leta 1870, št. 2850. z vsemi pripadki vred.

čl. 7. Ako ne bi jeden ali drugi pogodnik pično izpolnil dolžnostij s to poravnavo prevzetih, bode navzočna poravnava ničevna.

Opirajoč se na to poravnavo naperil *) je Damijan Damiani proti svojemu bratu Petru D. tožbo pr. 26. junija 1878, št. 2982, v katerej je zahteval, da se razsodi: „Eksekutivna cenitev, dozvoljena z odlokom od 28. aprila 1878, št. 2046, je ničevna.“ — C. kr. kotarski sod vodnjanjski ustregel je temu zahtevku z razsodbo od 20. junija 1880, št. 1161 in iz teh

r az l o g o v :

Obedve stranki jedini sta v tem, da je toženec na temelji razsodbe od 11. avgusta 1870, št. 2850, izvršiti dal uknjižbo zastavne pravice na tožiteljevo poslopje, ter da mu je pozneje bila dovoljena odlokom od 28. aprila 1878, št. 2046, cenitev eksekviranega poslopja. In ker trdi tožitelj, da je z razdelitvijo in poravnavo od 23. maja 1876, št. 1069, pod c. izgubila veljavo toženčeva uprasha vna terjatev, zahteva, da se razsodi, da je navedenim odlokom dovoljena cenitev ničevna.

To omenivši, pregledavši listino od 23. maja 1876, št. 1069 pod c., videvši določila dvornega dekreta od 22. junija leta 1836 št. 145 in

uvaževaje, da je v smislu člena 2. iste poravnave prevzel denašnji tožitelj v plačevanje dolg proti farmacevtničnej zajednici, ter da je denašnji toženec po členu 3. iste poravnave odrekel se svojej terjatvi ugotovljenej mu z razsodbo od 11. avgusta 1870, št. 2850, na korist tožitelju, ako bi le ta prevzeti dolg proti omenjenej zajednici plačal ;

uvaževaje, da se v tem dogovoru nahajajo vsi znakovi prenovitne pogodbe, po katerej ugasnô prejšnje vzajemne pravice in dolžnosti, na kolikor ni bilo zastran tega kaj drugega ustanovljeno mej deležniki ;

uvaževaje, da ni toženec dokazal, a ni trdil ne, da je bil po poravnavi od 23. maja 1876, št. 1069, nadlegovan od verovnika zastran

*) Tožbo naperiti = klage anstrengen. Ta izraz rabi se na goriškem Krasu.

dolga v št. 2 omenjenega, bodi si gledé plačila glavnice, bodisi gledé plačila obresti;

uvaževaje, da se mora po tem tacem domnevat, da je nakazani upnik prevzel denašnjega tožitelja za plačevalca na mestu denašnjega toženca (§. 1401 drž. zak.);

uvaževaje, da ni toženec še trdil ne, da je bil preklican uprašavni nakaz, predno je bil od nakazanega upnika zahvaljen;

uvaževaje, da toženec uživa premoženje, katero mu je bilo odkazano z navedeno razdelitvijo in poravnavo pod *c.* ter da on ni mogel imeti pravice zaprositi, da se mu dovoli omenjena eksekutivna cenitev dosle, dokler ne bi dokazal, da je bil od upnika zaradi uprašavnega dolga, katerega plačilo je tožitelj prevzel, nadlegovan;

uvaževaje, da mora nadvladana stranka po §. 24. zakona od 16. maja 1874, št. 69, drž. zak. povrniti sodne troške prouzročene protivniku, — bilo je treba soditi kakor v razsodbi.

Proti tej razsodbi vložil je toženec za časa apelacijo, katero je pa višje *c. kr.* deželno sodišče tržaško zavrglo z odločbo od 27. avgusta 1880, št. 2744, iz teh le

dovodov:

Toženec sam priznava, da je njegova terjatev, zastran katere mu je bila dovoljena uknjižba zastavne pravice, bila postavljena v razdelitvi in poravnavi od 22. maja 1876 št. 1069 pod črko *d.* prvega členka mej dolgove, ter da je po členu 3. istega pravnega posla odrekel se plačilo iste terjatve, ker jo na drugej strani prevzel tožitelj v plačilo drugo dolgovanje.

S to poravnavo bile so tedaj promenjene mej deležniki vzajemne pravice in dolžnosti. Res je sicer, da se je toženec samo pogojno odrekel uprašavnej svojej terjatvi, namreč za slučaj, ako bi tožitelj prevzeti dolg platil ali čas, v katerem bi imel biti ta dolg plačan, ni bil ustanovljen, in nakazenemu dolžniku je na voljo dano, ako se more in hoče pogoditi s svojim verovnikom, ki mu lahko še daljši čas za plačanje dolga dovoli.

Vrhu tega ni toženec dokazal, a ni trdil ne, da ga je verovnik nadlegoval zastran dolga, kateri je tožitelj prevzel, in zaradi tega ne more se trditi, da se je uresničil ustanovljeni resolutivni pogoj.

Kar se tiče ugovora toženčevega, da se je namreč uresničil pogoj ustanovljen v členu 7. navedene poravnave, mora se omeiniti: Ker je razdelitev in poravnava vsaj deloma že izvršena in ker iz nje izvirajoče posledice še vedno trajajo, katere so i tožencu samemu na korist, moral bi toženec, ako se hoče izogniti prevzetim dolžnostim, zahtevati, da se v drugej sodnej obravnavi izreče ničevost uprašavne razdelitve in poravnave, v katerej mu bode dokazati, na kolikor ni bila poravnava izvršena in kedo ni izpolnil prevzetih dolžnosti.

Izredno revizijo odbilo je c. kr. najvišje sodišče z določbo od 17. marca 1881, št. 1236, iz teh

nagibov:

Nikakeršne ničevosti ni mogoče zaslediti v pravnih spisih a očitne krivice je tem menj mogoče v navzočem slučaju zapaziti, ker je tožencu, ako dokaže, da biva nadlegovan zastran dolga, katerega platež je tožitelj po poravnavi od 23. maja 1876, št. 1069 prevzel, pridržana pravica, zaprositi, da se nadaljujejo uvedeni eksekutivni koraki.

T.

K §. 1425 obč. drž. zak.

(Najvišjega sodnega dvora določba od 2. marca 1881, št. 2725, s katero se je odstranila nadsodnije odločba od 24. novembra 1880, št. 12857, ter se potrdila razsodba okrajne sodnije v Bistrici od 30. septembra leta 1880, št. 7119.)

Z izročilno pogodbo od 21. januarja 1838 se je zavezal Anton Š. plačati svojej sestri Marijani Š. dedne odprave (erbschaft-entfertigung) 200 gld. st. d. Ko se je Marijana leta 1846. omožila z Jožetom L., jej je Anton Š. obljubil dote 300 gld. V dotičnej ženitnej pogodbi od 16. junija 1846 se ni omenilo, ako se ima zgorej omenjenih 200 gld. v doto všteti ali ne.

Po smrti Antona Š. je podedoval njegovo premoženje Franc Š. Pri zapašćinskej obravnavi je dal Jože L., ki je bil takrat tudi

varuh dediča Franceta Š., mej dolgove vpisati ostanek dote svoje žene Marijane v znesku 166 gld. V sodnijskeji poravnavi od 1. februvarja 1878, št. 1275 se je Franc Š. zavezal Jožetu L. teh 166 gld. plačati. Tudi pri tej priliki ni nihče omenil intabuliranih 200 gld. Ko je Jože L. zarad plačila 166 gld. pričel eksekvirati Franceta Š., je zahteval poslednji izknjižno pobotnico o dednej odpravi 200 gl. Ker zahtevane pobotnice dobiti ni mogel, depozitiral je pri sodniji dne 21. januarja 1880. l. znesek 153 gld. ter potem sub. praes. 14. junija 1880, št. 4022 vložil tožbo proti Jožetu in Marijani L. za izročitev pobotnice o omenjenej, na njegovem posestvu vknjiženej terjatvi 200 gld.

C. kr. okrajna sodnija v Bistrici je z radsodbo od 30. septembra 1880, št. 7119, po tožbi spoznala :

Razsodba se opira na sledeče razloge:

Tožena sta obstala, da je nujna terjatev (dota), iz ženitne pogodbe od 16. junija 1846 in sodn. poravnave od 1. februvarja leta 1878, št. 1275, v znesku 300 gld. oziroma 166 gld. c. s. c. z zneskom 153 gld., katerega je tožitelj pri sodniji depozitiral, popolnoma pokrita, in sta hotela o tej terjatvi tudi pobotnico dati, ako bi se bil znesek 153 gld. njima izplačal. Ker tega zneska nista hotela prevzeti, je depozitiranje v smislu §. 1425 drž. zak. opravičeno in se mora smatrati kot plačilo.

Tožba je torej opravičena, ako sta terjatvi iz izročilne pogodbe od 21. januarja 1838 v znesku 200 gld. in iz ženitne pogodbe od 16. junija 1846 v znesku 300 gld. identični, oziroma, ako je prva terjatev v drugej obsežena.

S pogodbo od 21. januarja 1838 je izročil Jernej Š. vse svoje premoženje svojemu sinu Antonu Š., kateri se je zavezal „kot popolno dedno odpravo“ plačati svojemu bratu Janezu 300 gld., sestrama Urši in Marijani pa po 200 gld. Več kot teh 200 gld. svojej sestri Marijani po pogodbi plačati ni bil dolžan in ga tudi postava ne veže njej iz svojega premoženja dote dati (§. 141, 143 in 1220, drž. zak.)

Ako bi se hotelo trditi, da je obljubil Anton Š. v ženitnej pogodbi od 16. junija 1846 svojej setri plačati dote 300 gld. brez ozira na dolžnosti, ki jih je prevzel v pogodbi od 21. januarja leta 1838, potem bi bil Anton Š. celih 300 gld. daroval. Daritev se pa po postavi ne more domnevati, ampak mora biti naravnost

izgovorjena. Ako bi bil hotel Anton Š. svojej sestri razen dolžnih 200 gld. obljubiti še 300 gld., bi bilo posebno v tem slučaju z ozirom na obljubljeni visoko svoto 300 gld. potrebno, da bi se bilo to v ženitnej pogodbi izrečno omenilo.

Potrdili sta tudi priči Jože K. in Urša Š., da je Anton Š. toženi Marijani L. njeno dedščino 200. gld. le za 100 gld. povišal in da se ni o tem govorilo, da bi imela ona od svojega brata vsega skupaj 500 gld. dobiti. Tudi njena sestra Urša je dobila samo 200 gld. dote.

Poslednjič je tudi toženi Jože L., ki je bil tožiteljev varuh, pri zapuščinskej obravnavi po Anton Š. samo 166 gld. dolga naznanil.

Iz tega sledi, da ni mislil takrat dedščine 200 gld. še posebej zahtevati. Ta terjatev je torej v doti 300. gld. zapopadena in ker je poslednja plačana, je tudi prva ugasnila.

A tudi tedaj, ako bi bili to dve različni terjatvi, bi tožena od tožitelja ne mogla ničesa več zahtevati, ker bi bila dedščina 200 gld. v tem slučaju zastarela. Ta terjatev se opira na pogodbo od 21. januarja 1838 in bi se bila morala že leta 1846 plačati, a tožena sama ne trdita, da sta od tega časa do tožbe plačilo dolga 200 gld. kedaj zahtevala. (§. 1479 & 1497, drž. zak.)

Tožba je torej opravičena.

C. kr. nadsodnija v Gradci je z odločbo od 24. novembra leta 1880, št. 12857 tožbo odbila iz sledečih razlogov:

Ako bi bilo prav po sodn. postopniku dokazano, da je dedna odprava 200 gld., katera je bila Marijani Š. omoženej L. v izročilnej pogodbi od 21. januarja 1838 zagotovljena, v doti iz ženitnega pisma od 16. junija 1846 v znesku 300 gld. zapopadena, se vender prošnji za izročitev izknjižnje pobotnice za sedaj ne more ustreči, ker tožnik ni dokazal, da je terjatev Jožeta L. iz sodn. poravnave od 1. februarja 1878, št. 1275, v znesku 166 gld. c. s. c. popolnoma plačana. Sodnijsko depozitiranje 153 gld. tako dolgo ne more za plačilo veljati, dokler ni tožnik v smislu §. 1425 drž. zak. dokazal, da je depozitiranje opravičeno. To se more pa le v posebnej pravdi rzsoditi.

Ni resnično, kakor se v razlogih prve sodnije trdi, da sta tožena obstala, da je dota iz ženitne pogodbe od 16. junija 1846 in

sodn. poravnave od 1. februarja 1878, št. 1275 v znesku 300 gold. oziroma 166 gld. c. s. s. po plačilih, katera sta Anton in Franc Š. dala, in z zneskom 153 gld., katerega je Franc Š. pri sodnji položil, popolnoma pokrita. Jože L. je le trdil, da je pripravljen tožniku dati pobotnico o doti 300 gld., kadar mu bode ta dolg popolnoma plačal. Tožitelj Franc Š. je pa po dokazu zapisnika od 17. aprila 1880 izrečno se izjavil, da ne privoli drugače, da se znesek 153 gld. tožencema izroči, kakor da mu ob enem tudi pobotnico o 200 gld. izročita.

Iz tega je razvidno, da nikakor ni dokazano, da je pri sodnji položeni znesek 153 gld. tudi že plačan.

Najvišji sodni dvor je z določbo od 2. marca 1881, št. 2725 rabsodbo prve sodnije potrdil.

Razlogi:

Da se ustreže zahtevanju tožbe za izročitev izknjižnje pobotnice o terjatvi 200 gld. st. d., katera je na podlagi izročilne pogodbe od 21. januarja 1838 zavarovana na tožiteljevem zemljišči, zavisi jedino le od tega, ako to terjatev obsega ona v znesku 300 gld., katero se je Anton Š. zavezal plačati na padlagi ženitne pogodbe od 16. junija 1846, in ako je ta znesek 300 gld. že plačan. —

Da velja prvo, je že prvi sodnik dovoljno utemeljil. Sotoženeo Jože L. je pa tudi po zapisniku od dne 17. aprila 1880, št. 2616 priznal, da je terjatev 300 gld. s. pr. vred poravnana s plačili tožiteljevimi in z zneskom 153 gld., kateri je tožitelj pri sodnji položil, in se je le iz tega uzroka ustavljal zahtevano pobotnico njemu izročiti, ker po njegovem mnenji ima on oziroma njegova žena razen 300 gld. še 200 gld. od tožitelja terjati. Ker je pa tedaj dokazano, da imata toženca pravico le 300 gld. od tožnika zahtevati, imel je poslednji v smislu §. 1425 drž. zak. pravico, da je znesek 153 gld. pri sodnji položil. On je s tem svojo dolžnost spolnil in zadobil pravo, zahtevati od tožencev izknjižno pobotnico.

Iz teh razlogov se je potrdila rabsodba prve sodnije.

Neveljaven zakon.

22. septembra 1868 je bila v sv. Jakoba cerkvi v Ljubljani poroka Alfreda Meningerja viteza Lerchenthal-a z gospodično Marijo Konschegg. Meninger je bil takrat poštni ekspeditor v Novem mestu, Marija Konschegg pa je bila učiteljica v Novem mestu, — in župnik pri sv. Jakobu v Ljubljani je bil za poročenje te dvojice od novomeškega prošta pooblaščen.

Vsled nekega pisma, katerega je pisala Rozarija Perez iz Meksike „svojemu soprogu Alfredu Meningerju“ ovadilo se je c. kr. deželnej sodnji v Ljubljani, da je Meninger, ki je bil prej meksikanski prostovoljec nesrečnega cesarja Maks-a, na sumu, da se je drugič oženil, akoravno njegova prva žena v Meksiki še živi, ter da se je s tem zakrivil hudodelstva dvojnega zakona.

Kazensko postopanje se je začelo, ali moralo je tako dolgo mirovati, da je civilni sodnik izrekel svojo razsodbo o veljavnosti teh dveh zakonov. Ta civilna pravda vršila se je z uradne dolžnosti. Dr. Rozina je bil postavljen za zagovornika zakonske zveze z Rozarijo Perez, — dr. Skedl za zagovornika zakonske zveze z Marijo Konschegg, — in meščan Josip Ogorelec je bil kurator v Meksiki bivajoče Rozarije Perez. Dokazila potrebna za razsodbo te pravde morala so se iskati v Meksiki s posredovanjem nemškega poslanstva pri meksikanskej republiki.

Z razsodbo od 8. novembra 1879, št. 647 je c. kr. okrožno sodišče v Novem mestu takole razsodilo:

Zakon, ki ga je sklenil Alfred Meninger vitez Lerchenthal z gospodično Rozarijo Perez 4. oktobra 1866 v cesarskej dvornej kapeli v Meksiki je veljaven. Zakon pa, ki ga je sklenil ravno tisti Alfred Meninger vitez Lerchenthal z gospodično Marijo Konschegg 22. septembra 1868 v mestnej farnej cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani je zavoljo zadržka že obstoječe zakonske zveze — neveljaven.

To razsodbo sta potrdila c. kr. višje deželno sodišče v Gradcu z odločbo od 17. novembra 1880, št. 8860 in c. kr. najvišji sodni dvor na Dunaji z določbo od 12. julija 1881 št. 3918.

Razlogi prvega sodnika:

Ovadilo se je 18. maja 1871, da je Alfred Meninger vitez Lerchenthal dné 4. oktobra 1866 v Meksiki Meksikanko Rozarijo Perez in potlej 22. septembra 1868, akoravno je prejšnja zakonska zveza še obstala, Marijo Konschegg, takrat učiteljico v Novem mestu, v zakon vzela. Poslednji sklenjeni zakon, ki je s poročnim listom od 28. oktobra 1869 in s priloženim pooblastilom parochi proprii skazan, se oziroma veljavnosti od nobene strani ne podira.

Ali ker se trdi, da se je Lerchenthal že prej jedenkrat oženil in da ta zakon še sedaj obstoji, nasprotoval bi veljavnosti zakona z Marijo Konschegg zadržek §. 62, drž. zak. Razprave torej, ki so se v smislu dvornega dekreta od 23. avgusta 1819 št. 1593 z uradne dolžnosti vršile, pečale so se posebno z razbi-strenjem in osigurjenjem veljavnosti tistega zakona, katerega je vitez Lerchenthal že leta 1866 kot takratni meksikanski pala-tinal-gardist z Rozarijo Perez v Meksiki sklenil.

Te razprave so pokazale sledeče:

1. Vitez Lerchenthal je bil takrat, ko se je z Rozarijo Perez ženil, še samec, rojen leta 1836, in polnopraven. To se vidi iz lista vojaške temeljne knjige K. ad III., iz Meningerjevega lastnega priznanja, iz izpovedeb priseženih svedokov Pavla Hrovata in Karla Wagnerja, katere je pri ženitnej informaciji zaslišal župnik Joaquin Palacios, cesarske župe v Meksiki, dne 14. septembra 1866 in iz potrdila komandanta palačine garde od istega dne.

2. Za Rozarijo Perez, ki je bila takrat 23 let stara, je njena mati Dolores Ladron de Gvevara v izvrševanju svoje jej v tem primerljaji pristoječe pravice privolila v zakon hčere Ro-zarije z vitezom Lerchenthalom. To se vidi iz ženitne infor-macije C. ad III. Z isto ženitno informacijo je bilo po prisegi zaročencev in po izpovedbah zapriseženih svedokov Pavla Hrovata, Karla Wagnerja, Romana Pereza in Kaliksta Carilla kot gotovo ustanovljeno, da zaročencema ne nasprotuje noben zakonsk zadržek. Z obojestranskim priznanjem in ker nihče drugače ne trdi, je tudi skazano, da sta oba zaročenca rimskokatoliške vere. Konečno je s potrdilom E. ad III. v originalu, ki ga je dal Ivan Czismadia namestu komandanta palačine garde od 14. septembra 1866, ska-

zано, da je Njegovo Veličanstvo cesar dovolil, da skleneta zakon Alfred Meninger in Rozarija Perez.

To potrdilo je dokaz, ker je original v poročnej knjigi nekdanje cesarske župe glavnega mesta Meksike, kakor potrjuje to nemški zvezni konzul, ki zastopa ob jednem avstrijske interese v Meksiki, s svojim poverilom od 27. aprila 1870 na prvej strani ženitne informacije a ad ./. ad 92 sub C. ad III. v zapisniku aktov. To listino je naredilo po ukazu Njegovega Veličanstva cesarja Maksa k temu delu poklicano vojaško oblastvo, — ta listina je torej kot javna listina dokaz za to, kar ima v sebi. Czismadia sicer, ki je to listino za komandanta palačine garde podpisal, v svojem zaslišanji od 30. aprila 1870 pravi, da Njegovo Veličanstvo Maks ni imel vednosti o ženitvi Meningerjevej z Rozarijo Perez. Ali listina zavoljo te izpovedbe ne zgubi nič od svoje dokazilne moči, ker (neoziraje se na to, da je sam Czismadia v svojem nadaljem zaslišanji od 25. julija 1870, ko se mu je povedalo, da njegovo lastno potrdilo tako govori, in se mu je prepis potrdila pokazal, svojo prejšnjo določno izjavo tako popravil, da se ne more na to, da je tisto potrdilo izdal, nič več spomniti) — nikdo ne trdi, da bi bilo omenjeno potrdilo ponarejeno. Fotografična podoba te listine, ki se je naredila pod avtoriteto poslanca nemške zveze, se mora torej smatrati kot taka, katerej se mora verjeti brez pomiselka.

S tem pa je skazana osebna sposobnost obeh zaročencev Meninger-Perez, da skleneta pogodbo po §§. 4 in 34 drž. zak, in da privolita v zakon v smislu §§. 47, 37 in 54 drž. zak. in naredbe vojnega ministra od 14. septembra 1861, št. 3881. V to smer torej se veljavnost omenjenega zakona tem menj podirati more, ker se je zadostilo tudi §§. 56, 69 in 70 nakaza II. k cesarskemu patentu od 8. oktobra 1856, št. 185 drž. zak., ki je bil takrat v veljavi, ko se je zakon sklenil z ozirom na člen IV. §. 1. postave od 25. maja 1868, št. 47 drž. zak.

3. Alfred Meninger je sklenil civilni zakon z Rozarijo Perez pred prefektom cesarske palače A. Pradillo po postavah, ki so bile v Meksiki takrat veljavne, ko se je zakon sklepal.

Da se je civilna poroka zvršila, izvira nedvomno iz naslednjega :

Iz vsebine izpisa iz poročne knjige, katere izpis je potrdil konzul severo-nemške zveze E. Benecke sub C.ad III. od 27. aprila

leta 1870, izvira, da je takratna cesarska domača prefektura cesarjeve palače poslala Joakuinu Palaciosu potrdilo, da je Alfred Meninger z Rozarijo Perez po obstoječih postavah sklenil civilni zakon, in da se vsled tega cerkvena poroka izvršiti zamore. S pismom od 4. aprila 1870 potrjuje Avgustin Pradillo, bivši obristlajtenant itd., da ima v posesti ženitni akt, iz katerega se razvidi poroka palačinega gardista Alfreda Meningerja z Rozarijo Perez. K tej poroki je Pradillo kot prefekt cesarskih palač in kot osoba, katera je po dvornem pravilniku civilni sodnik na dvoru Njegovega Veličanstva cesarja Maksa, torej za to uradno postavljen, — 22. septembra 1866 dovoljenje dal. Pradillo potrjuje nadalje, da se ta akt takole glasi:

Cesarska domača prefektura cesarjeve palače.

22. t. m. sta prišla pred-me, da bi sklenila zakon: palačini gardist Alfred Meninger in gospodičina Rozarija Perez; ko sta po postavi prisegla in zatrdila, da jima ni znan noben zakonsk zadržek, — bila sta poročena. Potlej smo podpisali ta le akt jaz, oba pogodbeni dela in obojestransko po 2 prič.

Grad Chapulterez 22. septembra 1866. Prefekt Pradillo m. p., Alfred Meninger m. p., Rozarija Perez m. p., prvi svedok Horvath m. p., Celixto Carillo m. p., Karl Wagner m. p., Ramon Perez m. p.

Za dokaz pred sodiščem se je to potrdilo naredilo in izdalo v Meksiki 4. aprila 1870. A. Pradillo m. p.

A. Pradillo je bil 23. novembra 1878 sub V. pred sodiščem zaslišan, ter je potrdil resnico vsebine te izjave in da jo je lastno-ročno podpisal, — vendar z opazko, da je izvirne akte, iz katerih je vzel prepis, zgubil.

Iz tega se vidi, da je po §. 112 o. sodnega reda skazano, da je bil A. Pradillo v svojej pravici in svojem poklici, ko se je sklenil pred njim civilni zakon, in da se je zvršila civilna poroka, ki se je morala po postavah, ki so takrat v meksikanskem cesarstvu veljale, prej zgoditi, nego cerkvena poroka. Dokaz za to je po §§. 111 in 112 o. sodn. r. popolen, ker je bil A. Pradillo s svojega uradnega stališča kot palačini prefekt in cesarski civilni sodnik zato poklican, da je osvedočal in potrjeval svoja uradna dejanja; k temu še pride, da tudi svedoka poroke Ramon Perez in Caliksto Carillo zatrjujeta, da se je civilna poroka zvršila. S tem

je skazana poroka po §§. 137 in 142 o. sodn. r. Priča Pavel Horvat sicer ne potrdi civilne poroke, ali on pravi, da je bil priča cerkvene poroke Meningerja z Rozarijo in zato se mora misliti, da se ta priča tedanjih dogodkov več ne spomina in civilno poroko s cerkveno poroko zamenjuje. Njegove besede sub O. ad III. torej ne morejo oslabiti prejšnjih dokazov. Brezdvomno je torej, da je Meninger z Rozarijo Perez 22. septembra 1866 pred palačnim prefektom A. Pradillom, ki je opravljal tudi funkcije cesarskega civilnega sodnika, sklenil civilni zakon, kakor je bilo po postavah zapovedano.

4. Alfred Meninger je bil (kakor se iz poročnega lista E. ad III. vidi) 4. oktobra 1866 od tedanjega dvornega kaplana Joakuina Palaciosa v dvornej kapeli v Meksiki z Rozarijo Perez tudi cerkveno poročen, i. s. vpričo poročnih svedokov Karla Wagnerja in Regine Perez. Mašnik, ki jih je poročil, je poročni list sam podpisal. Ta podpis poverja prosekretar meksikanskega nadškofijstva, imenom Luis G. Tornel. Tornelov podpis poverjata notarja Ignacij Burgoa in Creszenz Landgrave. Teh dveh podpisov poverja Licentiat Joaquin Perez in Perez-ev podpis je poverjen od sporočevalca v ministerstvu za vnanje zadeve. Poročni list je tedaj vse vere vreden (§. 112 o. sodn. r.), — tem bolj, ker je bil ta list, kakor vsa druga v tej pravdi iz Meksike došla pisma, pripravljen pod avtoriteto nemškega ministerskega rezidenta, ki tudi avstrijske interese v Meksiki zastopa, — ter se mora smatrati kot popolnem dokazilna, javna listina. Vsled tega je na podlagi poročnega lista po §. 112 o. sodn. r. skazano, da se je zvršila poroka po cerkvenem obredu 4. oktobra 1866 in da sta bila pri tej poroki poročna svedoka Regina Perez in Karel Wagner. Torej se je tudi zadostilo §. 75 drž. zak. oziroma §§. 18 patenta od 8. oktobra 1856 in §. 38 zraven spadajočega nakaza za duhovska zakonska sodišča, ker se je slovesna izjava privoljenja v zakon oddala pred najmenj dvema poročnima svedokoma.

Ostane torej samo to še, da se razpravlja in reši vprašanje, ali je izvršil poroko župnik jednega obeh zaročencev, kakor to zahtevajo §. 75 drž. zak., §. 18 patenta od 8. oktobra 1856 in §. 38 zraven spadajočega nakaza za duhovska zakonska sodišča.

Poroko je izvršil — to je skazano — tedanji dvorni kaplan Joakuin Palacios. Listine, katere za gotovo kažejo, da je bil

Joakuin Palacios za poročenje opravičeni župnik ženina Alfreda Mengerja, kateri je spadal, kot tedanji palačini gardist k spremstvu cesarja Maksa, so sledeče: *a)* papežev breve v latinskem jeziku tedanjemu nadvojvodi, poznejšemu cesarju Maksu, v katerem se govori o želji cesarjevej, da bi smel iz stanu klerikov moža izvoliti, katerega bi imenoval za župnika svoje rodbine in vseh oseb svojega dvora, spremstva in svojih služabnikov. Žal, da je v tem breve nekaj izpuščeno, — konča pa z besedami: *qui quidem sacerdos ab omni episcopali jurisdictione exemptus*; *b)* cesarski ukaz od 19. junija 1865, ki Joakuina Palacios imenuje dvornim kaplanom in *c)* najvišji ukaz od 25. septembra 1860, s katerim se istemu mašniku daje pravica deliti sv. zakramente. Vse te listine so pod črko C. ad III. zapisnika aktov. Na to se ozira tudi izjava E. ad III. bivšega ministra cesarjeve palače M. de Castillo od 30. maja 1874, vsled katere je bil po ukazu cesarja Maksa Joakuin Palacios imenovan dvornim kaplanom, da je delil sv. zakramente v cesarskih poslopih.

Akoravno v prepisu papeževega breve manjkajo baš tiste besede, s katerimi papež vstrezaje želji cesarja Maksa daje zaproseno dovoljenje, da more imenovati župnika zase, za dvor in za spremstvo in služabnike, — se vendar ne sme dvomiti, da je papež omenjeno privoljenje zares dal, kajti konečni zgoraj v originalnem jeziku citirani stavek prepisa: „ta mašnik škofijske jurisdikcije oprost“ — kaže na to, da se je privoljenje s tem pristavkom dalo, da ima mašnik, katerega bode cesar župnikom imenoval, izjemno stališče. Tudi okolnost, da je cesar Maks dvornega kaplana v osobi Joakuina Palacios zares imenoval ter mu z ukazom od 25. septembra 1866 po mašniku Fischerji naložil opravila župnika dvorne kapele pri delitvi sv. zakramentov, — priča za to, da se opirata oba ukaza od 19. junija 1865 in od 25. septembra 1866 samo na omenjeno papeževo dovoljenje. Kajti ne more se misliti, da bi katoliški monarh tako katoliške države, kakor je Meksika, ne bil ravnal v soglasji s papežem, s katerim je — kakor znano — sklenil tudi konkordat in ne more se misliti, da bi bil mašnik Fischer kot član katoliškega duhovstva, ki je v vseh deželah pod tako strogo cerkveno disciplino, papežu nasprotno cesarjev ukaz izpeljal. Vsak dvom pa mora zginiti pred izjavo nadškofijskega sekretarijata v Meksiki od 4. marca 1875 sub F.

ad III., vsled katere se mora po uvaževanju vseh okolnosti, ki zadevujejo pravice bivšega kaplana cesarja Maksa dona Joaquina Palacios, zakon, ki je bil pred njim v kapeli cesarske palače 4. oktobra 1866 mej Alfredom Meningerjem in Rozarijo Perez sklenen, — smatrati kot pravoveljaven zakon.

Ta postavno legalizirana od severonemškega zveznega rezidenta, ki zastopa v Meksiki avstrijske interese, pripravljena izjava je po §§. 111 in 112 o. sodn. r. polen dokaz. Iz nje se tudi vidi in je ravno tako skazano, da je bila poroka sklenena pred dvema pričama z vsemi za njeno veljavnost potrebnimi slovesnostimi.

Alfred Meninger, ki sklenenje zakona v obče in vse ravno popisane delne akte naposebe taji, — pravi in povdarja, da se pred poroko, katero pa taji, po postavi zahtevani oklic ni vršil. Temu nasproti govori, da je mašnik Joaquin Palacios potem ko je zapisal ženitno informacijo C. ad III. zaukazal, da, ker informacija zadostuje, naj se zakon cerkveno okliče in če vsled oklica zakonsk zadržek ne pride na dan, da naj se zaročenca poročita, — potlej govori temu nasproti, da nadškofijsko tajništvo v izjavi od 4. marca 1875 trdi, da so se pri slovesnosti v bistvu spolnile vse tedaj v Meksiki veljavne postave in nazadnje to, da se po §. 99 drž. zak. zmiraj veljavnost zakona domneva in se mora trjen zakonsk zadržek vselej tudi skazati. Mora se tudi na to opozoriti, da je pomanjkanje cerkvenega oklica po §. 94 drž. zak. zaseben zadržek, tukaj pa ni noben v svojih pravicah žaljeni zaprosil, da naj se zakon zaradi te pomanjkljivosti neveljavnim proglasi.

Alfred Meninger pa ni skušal skazati niti tega, da se zakon ni oklical, niti onega, da ima oziroma svoje osebe pravico po §. 96 drž. zak. potegovati se za neveljavnost te zakonske pogodbe.

Ali niti pomanjkanje oklica ne bi moglo storiti zakona neveljavnega, kakor kažejo cerkvene postave, ki so bile takrat v veljavi, ko se je zakon sklepal. §. 56. nakaza za duhovska zakonska sodišča namreč pravi, da cerkev sicer za čistost in dostojnost zakona skrbeti hoče, da pa ne smatra za dobro, število razveznih zadržkov pomnožiti; zavoljo tega je izdala naredbe, za katere terja pokorščino, vendar prestop tistih naredeb ne nareja zakona neveljavnega.

Z ozirom na to, da marginalna opazka zadržke, ki se dado podvrstiti temu paragrafu, imenuje „zadržke dovoljenega zakonskega sklepa,“ da se zadržki naštevajo v §§. 57, 58, 59, 60, 66 in 67,

kakor se vidi iz marginalnih zaznamk pri teh paragrafih, in da se pa v omenjenem §. 60. izrečno pové, da pomanjkljivost oklica ni zakonskemu sklepu razvezni zadržek, — z ozirom na to je pač nedvomno skazano, da se zakon Meninger-Perez celó v tem slučaju, ako bi pomanjkanje oklica skazano bilo, po kanonskem pravu kot neveljaven smatrati ne more.

Ker torej osobna sposobnost Alfreda Meningerja viteza Lerchenthal in Rozarije Perez o času 4. oktobra 1866 sklenenega zakona paragrafom 4 in 34. drž. zak. in naredbi vojnega ministra od 14. septembra 1861 zadostuje, — ker se je poroka izvršila s tistimi slovesnostimi, katere so za veljavnost zakona predpisavale meksikanske postave o času, ko se je zakon sklepal, in ker se je s tem tudi zadostilo predpisom §. 37. drž. zak. in §. 75. nakaza za cerkvena zakonska sodišča k cesarskemu patentu od 8. oktobra 1856, št. 185 državnega zakonika, — se mora zakon, kateri je 4. oktobra 1866 sklenil Alfred Meninger vitez Lerchenthal z Rozarijo Perez v dvorni kapeli v Meksiki pred mašnikom Joaquinom Palaciosom, ki je imel kanonsko pravico cesarskega župnika in da deli sv. zakramente, proglasiti kot veljaven po §. 99. drž. zak. in ces. pat. od 8. oktobra 1856, št. 185 državnega zakonika. To pa tem bolj, ker ta zakonska zaveza popolnoma spada pod uvete, pod katerimi so bili po proklamaciji državljanskega prezidenta meksikanske republike od 5. decembra 1867 sub M. ad III. tudi po razpadu meksikanskega cesarstva vsi zakoni, ki so se v tem času v Meksiki sklenili, kot veljavni pripoznani za republiko.

Ker je tedaj ta zakon mej Meningerjem in Rozarijo Perez veljaven, in oba ta zakonska družeta sedaj še živita, — nasprotno je zakonski zavezi, katero je sklenil isti Alfred Meninger vitez Lerchenthal dokazom poročnega lista od 28. oktobra 1869 dne 22. septembra 1868 pred župnikom cerkve sv. Jakoba v Ljubljani, katerega je po §. 81. drž. zak. pooblastil parochus proprius obeh zaročencev, — zakonski zadržek §. 62. drž. zak. Ko torej popolne razveze prvega zakona nihče niti ne trdi, — a se je ravno nasprotno skazalo, moral se je drugi zakon kot neveljaven proglasiti.

Razlogi drugega sodnika:

Apelirana rajsodba se je morala kazaje na njene razloge potrditi.

Z ozirom na trditve v apelacijskeji pritožbi se sledeče dostavlja:

Osobna sposobnost zaročencev Alfreda Meningerja viteza Lerchenthala in Rozarije Perez za sklenitev zakona 4. oktobra 1866 je dokazana. Alfred Meninger, rojen leta 1836, je bil takrat polnoleten samec in se je takrat, ko je župnik Joaquin Palacios ž njim in z njegovo nevesto 14. septembra 1866, v cesarskeji župi v Meksiki ženitno informacijo napisal, skazal s potrdilom komandanta palačine garde od 14. septembra 1866, da je njemu kot gardistu Njegovo Veličanstvo, cesar Maks, privoljenje v ženitev z Rozarijo Perez dalo.

Original tega dokumenta leži v poročneji knjigi nekdanje cesarske župe glavnega mesta Meksike, kakor je to skazano s certifikatom severonemškega zveznega konzulata od 27. aprila 1870, ki je takrat zastopal avstrijske interese v Meksiki.

Pri isteji ženitneji informaciji izjavila je Dolores Ladron de Guevara, „da izvršujoč pravico, katera jej kot materi pristuje, daje svoje dovoljenje in potrjuje, da 23letna hči Rozarija Perez name-ravani zakon z Alfredom Meningerjem skleplje.“

Tudi te ženitne informacije original je v omenjeneji ženitneji knjigi, kakor to zatrjuje severonemški zvezni konzulat 27. aprila 1870 leta.

Okolnost, do tacega dokaza, kakeršnega zahteva sodni red, za tó, da se je vršil oklic, kateri predpisujejo §§. 14—17. dodatek I. cesarskega patenta od 8. oktobra 1856, št. 158 državnega zakonika, nimamo, ta okolnost ne more motiti veljavnosti zakona, ker se pomanjkanje oklica po §. 94. drž. zak. prišteva k zakonskim zadržkom zasebnega prava, — ker nobena stranka zavoljo tega zadržka tožila ni in ker je tak zadržek kanonskemu pravu tuj. Sicer pa se ne more dvomiti, da se je cerkveni oklic zares izvršil, kajti Joachim Palacios kot uradni oskrbnik cesarske župe je ženitno informacijo od 14. septembra 1866 tako-le rešil: „Po predstoječeji informaciji, katero sem za zadostno spoznal, naj se v njej imenovani osobi v cerkvi okličete in potlej, ako ne pride noben zadržek na dan, tudi poročite“. Ravno tisti mašnik Joachim Palacios je potem, ko se je prej izvršila civilna poroka po palačinem prefektu A. Pradillu, 4. oktobra 1866 zaročence cerkveno poročil.

Ta cerkvena poroka 4. oktobra 1866 je v smislu §. 38., dodatek II. cesarskega patenta od 8. oktobra 1856, št. 158 državnega

zakonika po poročnem listu de dato Meksiko 1. junija 1874, ki ga je mašnik Joachim Palacios izdal, sodnoredno dokazana in se v njem tole zatrjuje: „Mašnik Joachim Palacios potrjuje, da je v knjigi, v katerej so zapisane poroke vršivše se v cesarskej župniji, na 15. listu zapisana tale poroka: Tega dne (4. oktobra 1866) sem jaz Joachim Palacios dvorni kaplan in oskrbnik cesarske župe v Meksiki v kapeli cesarske palače v Meksiki bil pričujoč, ko sta sklenila Alfred Meninger in Rozarija Perez zakon po postavah svete rimske cerkve. Poročni svedoki so bili: Karel Wagner in Regina Perez. Alfred Meninger — Rozarija Perez — Regina Perez.

Zastran dokaza, da je bil mašnik Joachim Palacios Alfred Meningerjev parochus proprius ter da je imel oblast, da se pred njim izjavlja slovesno privoljenje v zakon, — se kaže na razloge prvega sodnika. Tukoje se samó to naglašá, da doktor Toma Bacon, tajnik meksikanskega nadškofa, po njegovem naročilu sub F. ad III. potrjuje: „po uvaževanji vseh okolnosti, katere zadevajo pravice bivšega kaplana cesarja Maksimilijana I. mašnika Dona Joaquina Palacios, se mora zakon, kateri sta pred imenovanim mašnikom v kapeli cesarske palače v Meksiki 4. oktobra 1866 sklenila Don Alfred Meninger in Dona Rozarija Perez, smatrati veljavnim, — pri tem zakonu sta bila kot kuma in priče osobno navzoča Don Carlos Wagner in Dona Regina Perez, in pri tej svečanosti se je v bistvu ravnalo po postavah katoliške cerkve, katere so za tistih časov v tej deželi v veljavi bile.“

Ker je po tem, kar se je sedaj povedalo, zakon, kateri je Alfred Meninger vitez Lerchenthal z Rozarijo Perez 4. oktobra 1866 leta v Meksiki sklenil, veljaven, se je moral zakon, kateri je sklenil isti Alfred Meninger 22. septembra 1868 za življenje svoje žene z Marijo Kongschegg proglasiti neveljavnim, ker mu je nasprotoval zadržek §. 62. drž. zak.

Razlogi najvišjega sodnega dvora:

Že v odločilnih razlogih obeh nižjih sodišč se je na podlagi izvršivše se preiskave in pripravljenemu listinskemu dokaznemu materialu popolnoma primerno razpravljalo, da se veljavnost zakona, kateri je sklenil Alfred Meninger vitez Lerchenthal kot takratni cesarsko-meksikanski palačini gardist z Rozarijo Perez

iz Meksike 4. oktobra 1866 v cesarskeji dvorneji kapeli v Meksiki, oziroma osobne sposobnosti za sklenitev zakonske pogodbe (§§. 4. 34. drž. zak.) in ozirom privoljenja obeh v zakon (§. 47, 34. in 54. drž. zak.) ne more napadati. Kajti Alfred Meninger vitez Lerchenthal, rojen v Krapini na Hrvatskem leta 1836, je bil za časa tistega zakona samskega stanu in svojepraven. Mora se smatrati, da je takrat že iz c. kr. avstrijsanske vojne zaveze izstopil, ker je bil po izkazu c. kr. vojnega ministerstva sub K. ad III. že 15. avgusta 1859. iz c. kr. vojske kot realni invalid odpuščen, pozneje pa 15. julija 1864. za meksikansko vojno službo potrjen in 15. februarja 1866 k cesarsko-meksikanski palatinalnej gardi prestavljen in Njegovo Veličanstvo cesar meksikanski je dal dovoljenje, da sklene zakon z Rozarijo Perez iz Meksike, kar se bere v potrdilu komandanta cesarsko-meksikanske palačine garde od 14. septembra 1866. sub E. ad II.

Za takrat 23 let staro nevesto Rozarijo Perez je (kakor se bere v ženitnej informaciji, spisanej v cesarskeji župi v Meksiki 14. septembra 1866 po župniku Joachimu Palaciosu) njena mati Dolores Ladron de Guevara izvršujoč jej v tem primerljaji pristujočo pravieo dala dovoljenje k možitvi svoje hčere Rozarije Perez z Alfredom Meningerjem. Po vsebini ravno te ženitne informacije sta tudi oba zaročenca s slovesno prisego izjavila svojo prosto in določno voljo, da se vzameta v zakon, in potrdila, da nji nemu zakonu z ozirom na obojestransko rimskokatoliško veroizpovedanje ne nasprotuje niti kanonsk niti sicer kakšen drug postaven zadržek. Osobno identiteto, veroizpovedanje obeh zaročencev, njih sklep, da se vzameta v zakon in okolnost, da temu zakonu ne nasprotuje zadržek, ki bi bil znan, so potrdile s svojo prisego tudi priče pri onej ženitnej informaciji zaslišane, i. s. Pavel Horvat, Karel Wagner, Ramon Perez in Kaliksto Carillo. Ozirom vprašanja o osobnej sposobnosti in o izjavi privoljenja v sklep zakonske zaveze ni torej nobene reči, katera bi po postavah, ki so takrat veljale, ko se je zakon sklepal, ter se vsled čl. IV. §. 1 postave od 25. maja 1868, št. 47. državnega zakonika na ta slučaj obrniti morajo, namreč po postavi od 8. oktobra 1856 in po nakazu za duhovenska sodišča o zakonskih rečeh od 8. oktobra 1856, št. 185. državnega zakonika, ki se je kot dodatek II. prej omenjene postave razglasil, — katera bi po teh postavah nasprotovala veljavnosti zakona, ki ga je Alfred

pl. Lerchenthal sklenil 4. oktobra 1866 z Rozarijo Perez v Meksiki. Ker se tiče trditve, da se ta zakon ni poprej oklical in da manjka dokaza, da se je oklic zares vršil, sta že obe nižji sodišči po pravici na to kazali, da je Joachim Palacios, uradni oskrbnik župne cerkve v cesarskej palači, po izvršeni ženi inženirski informaciji 14. septembra 1866 cerkveni oklic omenjenih zaročencev in ako se noben zadržek ne pokaže, tudi poroko zaukazal, in da je isti mašnik potlej 4. oktobra 1866 poroko izvršil, kakor govori vsebina poročne knjige župne v Meksiki sub E. ad III., katera vsebina je potrjena 1. junija 1874. Obe nižji sodišči sta tudi po pravici na to kazali, da je glasom izjave, katero je napisal 4. marca 1875 dr. Toma Baron, tajnik nadškofije v Meksiki po povelji dr. Pelagija Antonija de Labastida y Davalos, poroka Alfreda Meningerja z Rozarijo Perez, katero je mašnik Joachim Palacios kot kaplan cesarja Maksimilijana 4. oktobra 1866 izvršil, veljavna, ker so se pri njej v bistvu vse takrat v Meksiki veljavne postave katoliške cerkve spolnile, — potem na to, da pomanjkanje oklica (po §. 69. drž. zak.) po §. 94. drž. zak. spada k tistim zakonskim zadržkom, katere morejo trditi samó tiste osebe, katere so bile s zakonom, ki se je kljubu temu zadržku sklenil, v svojih pravicah žaljene, v našem primerljaji pa soproga ni zahtevala, da se zakon neveljavnim spozna, sprog Alfred Meninger pa tega zahtevati ne more, ker ni pogojev, pod katerimi se po §. 96. drž. zak. to terjati zamore. Potlej sta kazali obe sodišči po pravici tudi na to, da pomanjkanje oklica po postavah, ki so o času sklenenega zakona v Meksiki v veljavi bile, neveljavnosti tega zakona Meninger-Perez utemeljiti ni moglo. Kajti v nakazu duhovskim sodiščem v zakonskih rečeh, razglašenem kot dodatek II. k postavi od 8. oktobra 1856, št. 185. državnega zakonika se v §. 56. izrekoma razloček dela mej razveznimi zadržki in tistimi zadržki, kateri zakona ne delajo neveljavnega, vendar pa so zadržki dovoljenega zakonskega sklepanja. Mej zadržke poslednje vrste, ki so naštetí v §§. 57, 58, 59, 60, 66, 67 pod št. 1, 2, 3, 4, 5, 6, je sicer pomanjkanje oklica, ki ga ukazuje §. 60. — in v §. 65. je bilo določeno, da se pred izvršenim oklicem zakon na dovoljen način skleniti ne more. Zavoljo teh besed §. 65. in zavoljo tega, ker je ta §. podvrsten pod določbe o tistih zadržkih, ki po §. 56. sicer nasprotujejo dovoljeni zakonski zvezi, ki pa neveljavnosti zakona za nasledek nimajo, — se torej ta zakon

ne more spoznati kot neveljaven, ako bi se zakon tudi ne bil na pravi način oklical.

Po vsebini že večkrat omenjene ženitne informacije C. ad III je prefekt cesarske palače v Meksiki A. Pradillo 24. septembra 1866 dvornemu kaplanu Joaquinu Palaciosu pismeno sporočil, da je gardist Alfred Meninger z Rozarijo Perez civilen zakon po postavah sklenil, in da se zatorej cerkvena poroka vršiti zamore.

Z listino ddto. Meksiko 4. aprila 1870 zatrjuje Augustin Pradillo eksobristlajtenant etc., da je v njegovej posestvi ženitni akt o zakonskej zvezi palačinega gardista Alfreda Meningerja z Rozarijo Perez in da je k temu aktu on sam kot prefekt cesarskih palač, kateremu je po dvornem pravilniku izročen bil urad civilnega sodnika na dvoru Njegovega Veličanstva cesarja Maksimilijana, 22. septembra 1866 dal dovoljenje. Ta akt kaže, da sta 22. septembra 1866 pred prefekturo cesarskih palač prišla gardist Alfred Meninger in Rozarija Perez, da bi sklenila civilen zakon, da sta, kakor je predpisano, prisegla in da sta bila potem, ko sta zatrdila, da jima ni noben zakonsk zadržek znan, tudi poročena, — potlej, da so ta akt podpisali v gradu Chapultepez 22. septembra 1866 prefekt Pradillo, oba pogodbenika in obojestranske priče Horvat, Kaliksto, Carillo, Karel Wagner, Ramon Perez.

Resničnost vsebine tega akta in pristnost o tem napisane izjave je A. Pradillo tudi pri svojem zaslišanji 23. novembra 1878 sub V. potrdil ali povedal, da tistega ženitnega akta več nima. Tako so pri zaslišanji sub H ad III potrdile priče Ramon Perez in Kaliksto Carillo civilno poroko in pravico gradskega prefekta za taka opravila.

Ni treba tu preiskovati, ali te listine zadostujejo, kakor pravite obe nižji sodišči, da bi se moglo smatrati kot dokazano, da se je mej Alfredom Meningerjem in Rozarijo Perez dogodila civilna poroka pod postavnimi pogoji in s pravnim dejstvom, kajti akoravno se morajo po §. 37 drž. zak. tista pravna opravila, katera skleplje avstrijski državljan z inozemcem v inozemstvu, izvemši v §. 37 samem zaznamovane izjemne slúčaje, presojeti po postavah kraja, kjer se je opravilo sklenilo, — vender prvič ni dokazano, da je po meksikanskih postavah cerkveno sklenen zakon neveljaven, zato, ker se ni pred njim civilna poroka dogodila, in drugič ni

protidokaza proti zgorej omenjenim izpovedbam svedokov, ki trdijo da je bila civilna poroka.

Kar se tiče vprašanja, ali je ta zakon Alfred Meningerjev z Rozarijo Perez veljaven po avstrijskih postavah, velja tole: Za veljavnost zakona mej katoličani ni treba, da se pred cerkveno poroko vpričo rednega dušnega pastirja vrši civilna poroka niti po predpisih občnega državljanskega zakonika niti po določbah zakonske postave od 8. oktobra 1856 št. 185 državnega zakonika, zato se sploh ni treba več zato meniti ali je dokazano ali ne, da in kako sta bila Alfred Meninger in Rozarija Perez civilno poročena. Oziroma na to, ali sta bila ta dva cerkveno poročena, je skazano s poročnim listom E ad III resp. s potrdilom, katero je izdal mašnik Joaquin Palacios na temelji poročne knjige o porokah izvršenih v cesarskeji župi v Meksiki in katero potrdilo je lastnoročno podpisal, da sta bila 4. oktobra 1866 vpričo imenovanega mašnika kot dvornega kaplana in oskrbnika cesarske župe v Meksiki v kapeli meksikanske palače poročena Alfred Meninger in Rozarija Perez po postavah svete katoliške cerkve v navzočnosti poročnih svedokov Karla Wagnerja in Regine Perez. Po vsebini tega potrdila se je torej zadostilo določbam §. 75 drž. zak., resp. §. 18 zakonske postave od 8. oktobra 1856, št. 185 državnega zakonika in §. 38 nakaza duhovskim sodiščem o zakonskih rečeh.

Zagovornik zakona, ki se je neveljavnim proglasil, trdi v revizijskeji pritožbi, da navzočnost poročnih prič pri poroki 4. oktobra 1866 ni konstatirana, ker se priča Karel Wagner pozneje ni mogel več najti in se zdi, da je ta priča nekaka mistična osoba (to ni res, ker je bil Karl Wagner glasom C ad III pri ženitneji informaciji za pričo zaslišan) — in ker bi se druga priča Regina Perez ne bila smela podpisati s svojim prirojenim imenom, ampak bi se morala podpisati s svojim primoženim imenom. Ta trditev pa je brez vsake važnosti, ker se na ponarejo dotične poročne knjige in na ponarejo potrdila, katero je na podlagi tiste knjige izdal 1. junija 1874 mašnik Joaquin Palacios, na noben način misliti ne more — saj si nihče kaj takega trditi ni upal.

Zatorej bodi govor samo še o vprašanji, ali se more priznati mašnik Joaquin Palacios, ki je zaročence 4. oktobra 1866 poročil, kot župnik jednega izmej obeh zaročencev, ki je po §. 75 drž. zak. resp. §. 18 zakonske postave in §. 38 nakaza od 8. oktobra

1856, št. 185 državnega zakonika za poročevanje poklican. V tem oziru je skazano, da je omenjeno poroko izvršil mašnik Joaquin Palacios kot dvorni kaplan in upravitelj cesarske župe v Meksiki. Ne more se o tem dvomiti, da je bil imenovani mašnik v omenjenej lastnosti za poročevanje opravičeni župnik palačinega gardista ženina Alfreda Meningerja, ki je spadal k spremstvu Njegovega Veličanstva cesarja Maksimilijana meksikanskega. Breve Njegove Svetosti papeža Pija IX. C ad III kaže, da je bil mašnik Joaquin Palacios za oskrbovanje dušnega pastirstva nad osobami spadajočimi k spremstvu meksikanskega cesarja pooblaščen. Ta breve se sklicuje na željo, katero je izrazil Njegova cesarska visokost takratni nadvojvoda in poznejši cesar Maksimilijan, da bi si mogel iz duhovenstva izbrati moža, katerega bi postavil za župnika svoje družine in vsih osob svojega dvora in spremstva in svojih služabnikov. Ta breve nima v prepisu, ki pred nami leži, nobenega mesta, na katerem bi bila izrečena naravnost papeževa spornitev one želje; ali zadnje besede v prepisu: „qui quidem Sacerdos ab omni episcopali jurisdictione exemptus“ — ne dado dvomiti, da je imel papežev stol voljo dovoliti, da se postavi mašnik s tako eksemtnim stališčem. Na prepisu tega breve, ki je mej listinami C ad III in je bil z drugimi vred po uradnem potu pripravljen, se vidi tudi opazka, da je cesar Maksimilijan baš na podlagi tega breve mašnika Joaquina Palacios imenoval dvornim kaplanom cesarskega dvora v Meksiki. To imenovanje se je zgodilo s cesarskim ukazom ddt. Puebla 19. junija 1865 sub C ad III, — temu ukazu sledi intimacija ddt. Chapultepez 25. septembra 1866, vsled katere so se po cesarskem ukazu mašniku Joaquinu Palaciosu pri delitvi sv. zakramentov podelile funkcije župnika dvorne kapele. Nazadnje imamo še sub E ad III potrdilo ddt. Meksiko 30. maja 1874, katero je izdal M. de Castillo, ki je bil vodja generalne intendance civilne liste in ministerstva cesarske hiše, in katero govori, da je bil po ukazu Njegovega Veličanstva cesarja Maksimilijana mašnik Joaquin Palacios dvornim kaplanom imenovan in postavljen, da deli sv. zakramente v cesarskih poslopjih. Ako se vrh tega uvažuje, da že zgoraj citirana izjava, katero je izdalo tajništvo nadškofijsko v Meksiki 4. marca 1875 sub F ad III, trdi, da se mora zakon, kateri sta sklenila Alfred Meninger in Rozarija Perez 4. oktobra 1866 pred maš-

nikom Joaquínom Palaciosom, smatrati veljavnim i. s. izrečno tudi ozirom na tiste okolnosti, katere zadevljejo pravice tega mašnika kot bivšega kaplana cesarja Maksimilijana, ako se torej to uvažuje, se pač veljavnost tega zakona tudi ozirom na vprašanje o kompetenci mašnika, pred katerim se je zakon sklenil, ne more podirati, — tem menj, ker se ne more zaznati, da bi bila avstrijska sodišča poklicana, da preiskujejo in sodijo, ali je Njegovo Veličanstvo cesar Maksimilijan meksikanski imel moč, da postavi mašnika Joaquína Palacioso neodvisno od tega, ali papež potrdi izvoljeno osobo, za dvornega kaplana in upravitelja cesarske župe v Meksiki in da mu naloži delitev sv. zakramentov.

Po teh podatkih izvršivše se preiskave, kateri so konstatirani z listinami, ki so vse v dokazilnej obliki in po uradnem potu pripravljene, ste se morali potrditi slični razsodbi obeh nižjih sodišč, ker sta vtemeljeni v položnji reči in v postavi. †c.

O naših pravnih reformah.

VI.

Središče vsake pravde, bodi si pismene, bodi si ustne je dokaz. Trditev sama na sebi niti v tožbi niti v odgovoru ne zadostuje in nima pravne veljave, ampak dokaza je treba. Dokaz je celota uzrokov za juridično resnico pravnice trditve. In ta dokazana resnica je ali samo formalna, kakor pri sedanjej pismenej obravnavi, ali pa meritorična, dejanstvena, na katero meri ustno postopanje. Pri pismenej in tajnej obravnavi navaja postava taksativno vse pogoje, kdaj da je dokaz izvršil se. Ali je resnica dokazana, ali ne, zato se pismeni postopnik ne briga. Njemu je oblika vse, stvar, za katero je nastal prepír, nič. Za popolni dokaz sta na priliko potrebni dve priči, javno ali tudi privatno pismo, jedna priča in dopolnilna prisega, glavna prisega itd. Ali so izjave prič verjetne, ali je morda celo jasno, da so krivične, ali je očitvidno, da je stranka krivo prisegla, da je pismo, proti kateremu se pa mej pravdo ni ugovarjalo, falzifikat, na vse to civilni sodnik nima ozirati se. Kar zadostuje oblikam civilnega postopnika,

nikom Joaquínom Palaciosom, smatrati veljavnim i. s. izrečno tudi ozirom na tiste okoliščine, katere zadevujejo pravice tega mašnika kot bivšega kaplana cesarja Maksimilijana, ako se torej to uvažuje, se pač veljavnost tega zakona tudi ozirom na vprašanje o kompetenci mašnika, pred katerim se je zakon sklenil, ne more podirati, — tem manj, ker se ne more zaznati, da bi bila avstrijska sodišča poklicana, da preiskujejo in sodijo, ali je Njegovo Veličanstvo cesar Maksimilijan meksikanski imel moč, da postavi mašnika Joaquína Palaciosoa neodvisno od tega, ali papež potrdi izvoljeno osebo, za dvornega kaplana in upravitelja cesarske župe v Meksiki in da mu naloži delitev sv. zakramentov.

Po teh podatkih izvršivše se preiskave, kateri so konstatirani z listinami, ki so vse v dokazilnej obliki in po uradnem potu pripravljene, ste se morali potrditi slični razsodbi obeh nižjih sodišč, ker sta vtemeljeni v položnji reči in v postavi. +c.

O naših pravnih reformah.

VI.

Središče vsake pravde, bodi si pismene, bodi si ustne je dokaz. Trditve sama na sebi niti v tožbi niti v odgovoru ne zadostuje in nima pravne veljave, ampak dokaza je treba. Dokaz je celota uzrokov za juridično resnico pravnih trditve. In ta dokazana resnica je ali samo formalna, kakor pri sedanji pismeni obravnavi, ali pa meritorična, dejanstvena, na katero meri ustno postopanje. Pri pismeni in tajni obravnavi navaja postava taksativno vse pogoje, kdaj da je dokaz izvršil se. Ali je resnica dokazana, ali ne, zato se pismeni postopnik ne briga. Njemu je oblika vse, stvar, za katero je nastal prepis, nič. Za popolni dokaz sta na priliko potrebni dve priči, javno ali tudi privatno pismo, jedna priča in dopolnilna prisega, glavna prisega itd. Ali so izjave prič verjetne, ali je morda celo jasno, da so krivične, ali je očitno, da je stranka krivo prisegla, da je pismo, proti kateremu se pa mej pravdo ni ugovarjalo, falzifikat, na vse to civilni sodnik nima ozirati se. Kar zadostuje oblikam civilnega postopnika,

to veže sodnika, ne da bi ta smel sklicevati se na svoje nasprotno prepričanje.

Sodnik ne more in ne sme popravljati dokazovanja po svojej vesti, ki mu morda pravi, da sodba se ne strinja s pravico. Če je ustregel dokazovalec zunanjim postavnim oblikam, mora mu sodnik prav dati, ako je dokaz ostal pomanjkljiv, ne sme ga sodnik dopolniti s svojim prepričanjem, naj bo pomanjkljivost še tako malenkostna in pravica dokazovalčeva še tako jasna.

Pri ustnej in javnej obravnavi pa odločuje sodnik le po svojem prepričanju. Tu je njegovej vesti prepuščeno, kdaj in koliko naj veruje jednej samej priči, ali mu zadostuje tudi pomanjkljivo pismo, katerej priči, katerej stranki da je več verjeti.

Že iz tega je razvidno, da se bode dokaz temeljito spremenil v novem civilnem postopniku. In to velja posebno glede načina, kako se ima dokazovati, ne pa po vsem glede vprašanja, kdo da naj dokazuje in s katerimi sredstvi.

Zadnji dve točki nimate ožje zveze z dokazovalno teorijo, zato tudi ostanete bistveno nespremenjeni, naj bo obravnava pisma in tajna, ali pa ustna in javna.

Vprašanje, kdo da ima dokazovati je zaradi tega posebne važnosti, ker dokazovalec reprezentuje v pravdi agresivno moč, on mora nasprotnika pregnati iz njegovega stališča; temu pa je na voljo dano ostati v defenzivi, ne da bi se spuščal v nasprotno dokazovanje. Tožitelj zgubi pravdo, ako ne dokaže svoje trditve, akoravno je toženi samo tajil, da je kaj dolžan, in akoravno ta ničesa dokazal ni. V tem oziru velja torej vedno le načelo, da kdor kaj trdi, mora to tudi dokazati, *asserenti incumbit probatio*. Slučaji, da postava sama nadomestuje dokaz — *praescriptiones juris — et de jure* — so izjeme v pismenej obravnavi in ostanejo tudi v ustnej.

Ravno tako ostanejo pri ustnej obravnavi dokazovalna sredstva: priznanje pravnih strank, pisma, priče, ogledi, nespremenjena. Zgine le glavna prisega sicer ne popolnem, vendar zgubi čisto sedanjo veljavo. To dokazilo, ki se sedaj v pravnih najbolj rabi in zlorabi nadomestilo se bo samo deloma s tem, da ima sodnik pravico, zaslišati stranko pod prisego kot pričo v lastnej stvari. —

Velik razloček pa je mej sedanjim in novim civilnim postopnikom, kar se tiče sodnikovega vpliva na strankino dokazovanje in glede načina, kako naj se dokazuje.

Sedaj ima postavno veljavo — kakor znano — tako zvana eventualna maksima.

Tožitelj, ki je navadno tudi dokazovalec, je postavno prisiljen z vsako trditvijo ob enem in na istem kraji navesti vsa svoja dokazovalna sredstva. To načelo je tako strogo, da sodniku ni dovoljeno, ozirati se na dokazila, ki se ne navedejo na pravem kraji in ne ob pravem času in če bi se dokazovalcu godila še tako huda krivica. Njegova tožba se odvrne, že zaradi tega, ker je grešil proti procesualnemu načelu.

Tožitelj trdi na primer in dokaže, da je posodil toženemu 1000 gld, katere terjaja nazaj. Toženi pravi, da je ta dolg že davno plačan, ne navede pa nobenega dokazila. Ako tožitelj taji v drugem svojem spisu to plačilo in toženi sedaj še le producira legalno pobotnico, mora sodnik tožbo uslišati, ker se ne sme ozirati na prepozno in ne na pravem kraji navedeno pobotnico. Toženemu je bila namreč dolžnost, navesti pobotnico že v prvem svojem odgovoru, ali pa začeti zaradi te zamude posebno incidentno pravdo. Če tega ne stori, mora dvakrat plačati svoj dolg.

Da je ta strogi formalizem eventualne maksime, ki ima bolj pred očmi, tehnično izurjenost strank in njihovih zastopnikov, kakor iskanje pravice, neugodno vplival na pravno življenje, bo vsakemu jasno, in razumljivo je tudi, da si je to pravdno načelo moralo nakopati s časom hudih nasprotnikov. Načelo je sicer zvezano tako tesno s sedanjim postopnikom, da ga ni mogoče odpraviti, dokler se ne prenaredi cela obravnava.

Prodrlo pa se je pri iztoževanju manjših zneskov; z dvornim dekretom od dne 24. oktobra 1845 št. 906 zb. just. zak. za zneske do 200 gld. in s postavo od 16. maja 1874 št. 69 o. d. z. za zneske do 500 gld.

Naravna posledica iz eventualne maksime je tudi, da sodnik do konca pravde na dokazovanje nima nobenega vpliva. — Dokler pravda ni dognana ostane sodnik kot čisto tuja oseba mirno na strani in še le, ko stranke dovrše svoje delo, in vložijo rezultat svojega truda v rotulus, začne se delo sodnikovo. Sedaj še le preišče akte in spozna, da je ta ali ona stranka pozabila na

potrebna dokazila, da je dokazovanje neprimerno, pomanjkljivo, ali pa na katera dokazila hoče opreti svojo sodbo. To je načelo sedanjega civilnega postopnika.

Ko pa se jela rušiti eventualna maksima v skrajnih njenih posledicah, morala se je sodniku dati pravica, opozoriti stranke že mej obravnavo, kaj da imajo dokazati, ali pa, če se to ni zgodilo, ponoviti končano pravdo in stranke vnovič pred se poklicati. In to pravico dajejo sodniku vse postave, ki se opirajo na dvorni dekret od 24. oktobra 1845. Pri javnej ustnej obravnavi tak formalizem ni več mogoč. Zato dobi po novem načrtu sodnik dokazovanje popolnem v svoji roki. Dokazuje se ali mej obravnavo, ali pa pred posebej zato naprošenim sodnikom. Vodstvo pa ima vedno sodnik, naj se dokazuje po pismih, po pričah, po izvedencih ali po ogledu.

Sodnik ima tudi oblast — in to je največi prevrat glede dokazovalnih sredstev, zaslišati stranko kot pričo v lastnej zadevi. Pri znanej našej glavnej prisegi, premika se dokazovanje mej tožiteljem in toženim popolnem mehanično. Nasprotnik dokazovalčev ima vedno prednost glede priseganja, sodnik pa stoji kot neprizadeta oseba na strani. Sedaj dobi sodnik dokaz v svoj delokrog in odločevalen bo le njegov liberum arbitrium. On posluša tisto stranko, ki se mu zdi bolj zanesljiva. In to velja pri vseh dokazovalnih sredstvih. Vse vezi, ki branijo po starej postavi sodnika, izreči se za pravico, ker se ni zadostilo obliki, odpadejo na jeden mah, ker po novem načrtu ne odločuje več oblika dokazovalnega pisma, število in osebne razmere prič in izvedencev, ampak jedino le — vest sodnikova.

Slovenščina v pisarnah v pervej 25letnici 19. stoletja.

Štev. 6. Slov. Pravnika donaša slovensko prisego iz leta 1785.

Posrečilo se mi je, najti nekoliko zapisnikov okrajne sodnije Brdske in jedno krajne sodnije Ponoviške grajščine, iz katerih se razvidi, da so priče takrat prisegale takole:

1. Po zapisniku dd. Egg (Brdo) 23. avgusta 1818.

„Jest J. J. persechem Bogo ussiga mogozhnimo eno zhisto „shuotno resnizhno Persego, de bom jest dons zhes usso letu, kar

potrebna dokazila, da je dokazovanje neprimerno, pomanjkljivo, ali pa na katera dokazila hoče opreti svojo sodbo. To je načelo sedanjega civilnega postopnika.

Ko pa se jela rušiti eventualna maksima v skrajnih njenih posledicah, morala se je sodniku dati pravica, opozoriti stranke že mej obravnavo, kaj da imajo dokazati, ali pa, če se to ni zgodilo, ponoviti končano pravdo in stranke vnovič pred se poklicati. In to pravico dajejo sodniku vse postave, ki se opirajo na dvorni dekret od 24. oktobra 1845. Pri javnej ustnej obravnavi tak formalizem ni več mogoč. Zato dobi po novem načrtu sodnik dokazovanje popolnem v svoji roki. Dokazuje se ali mej obravnavo, ali pa pred posebej zato naprošenim sodnikom. Vodstvo pa ima vedno sodnik, naj se dokazuje po pismih, po pričah, po izvedencih ali po ogledu.

Sodnik ima tudi oblast — in to je največi prevrat glede dokazovalnih sredstev, zaslišati stranko kot pričo v lastnej zadevi. Pri znanej naši glavnej prisegi, premika se dokazovanje mej tožiteljem in toženim popolnem mehanično. Nasprotnik dokazovalcev ima vedno prednost glede priseganja, sodnik pa stoji kot neprizadeta oseba na strani. Sedaj dobi sodnik dokaz v svoj delokrog in odločevalen bo le njegov liberum arbitrium. On posluša tisto stranko, ki se mu zdi bolj zanesljiva. In to velja pri vseh dokazovalnih sredstvih. Vse vezi, ki branijo po starej postavi sodnika, izreči se za pravico, ker se ni zadostilo obliki, odpadejo na jeden mah, ker po novem načrtu ne odločuje več oblika dokazovalnega pisma, število in osebne razmere prič in izvedencev, ampak jedino le — vest sodnikova.

Slovenščina v pisarnah v pervej 25letnici 19. stoletja.

Štev. 6. Slov. Pravnika donaša slovensko prisego iz leta 1785.

Posrečilo se mi je, najti nekoliko zapisnikov okrajne sodnije Brdske in jedno krajne sodnije Ponoviške grajščine, iz katerih se razvidi, da so priče takrat prisegale takole:

1. Po zapisniku dd. Egg (Brdo) 23. avgusta 1818.

„Jest J. J. persechem Bogo ussiga mogozhnimo eno zhisto „shuotno resnizhno Persego, de bom jest dons zhes usso letu, kar

„bodem jest u te Toshbe med Josepham N. in Martinam K. savol
„te shenske Dotte Josepha N. Shene poprashan bres ussiga snot-
„reinga nasai sadershaina al na duoje Sastopnoste mojieh Bessedie
„nobeinimo k lubesnie al is Surashtua, ampak to zhisto Resnizo
„govoru, nezh samouzhou, inu moje tu danashne govarjaine nobenmo
„popred povedou na bom, dokler leto od te Richtne gosposke
„resglassenu nabode, leto toku guishno, koker guishno meni Bog
„pomogai. Amen.“

2. Ravno taka prisega se je priseгла 24. julija 1815 pred omenjeno sodnijo v pravdi Janeza Fl. v lastnem imenu in v onem svojega hlapca Franceta Urankarja proti Martinu Ravnikarju zavoljo plačila.

3. Nekoliko drugače so besede prisege zapisane v pričnem zapisniku krajne sodnije Ponoviške, 6. aprila 1811. Glasi se takole:

„Jest perseshem k Bogu ussigamogozhnimo eno zhisto telesno
„inu resnizhno Persego, de jest zhes usse letu kar bodem u te
„Praude savolo ene pashe teh Vovaz uprashan pres Sadershka moje
„vesti alli duoine sorte Sastopnosti nobenio k Lubesni al k
„Ershaleino to zhisto Pravizo ven povedat, nezh samoužhat, inu
„tudi letu moje govarjene toku dougu nobenimo rasodeti ozhem,
„dokler taisto sam od te sodne gosposke na bode rasodetu inu
„nasnaine danu, toku guishnu koker Boug meni pomagei. Amen.“

Priča N. je narekoval meje pašnika (gmajne) po slovenski:

„Perhudnig na goshauze, na spizhastem hribze, na treshem
„Verho, na kovazhou Raune, na Poshgane, v starem Lasse, u
„mesarjouke, na samudetovem Lassu, u gospodouskem lasu, na
„Verh kerhlikouza, na Loke, na Bashonovem Lassu in u omolah.“

Ravno v tej pravdi je bilo spoznano na glavno prisego, in je načrt prisežnih besed (Eidesformel) nastopnemu zapisniku prilepljen v slovenskem jeziku takole:

„Jas Joseph N. perseshem Bogu ussigamogozhnimo eno
„zhisto shuotno resnizhno Persego, de Martin N. inoi Schwager
„moje shene Mize al negou sestre zeu ochzetnie guanth sunei enga
„firtocha ni dau inu nie odraitou, leto toko guischnu koker guischno
„meni Bog ussigamogozhni pomagai, Amen.“

4. V zapisniku Brdske c. kr. okrajne sodnije od 26. septembra 1829 najdem sledeče:

„Nach vorausgegangener Meineidserinnerung legte der Beklagte „J. T. in der Landessprache ab nachstehenden

Haupteid

„Jest J. T. perseshem Bogu usiga mogotshnimu eno zhisto „persego, de se is mojnm vedenam, inu spounet namorem, inu de „jest na pepeunizhen tedin lanskiga leta, ker sem jest, moi brat, „inu ta K. G. is Ostarije tega Luka Zhessna od Lukouze domu „shli, nissem sa eni grosh kupleniga kruha u leti sgorei povedani „ustarije possabu, jest persheshem, de jest potlej per eni glich „en verkelz ure od Lukouze prezh moiga brata J. T. . . po leta „kruh u Lukouzo po nega jes nisem poslou; jest persheshem dalei „de jest nisem polei is toshnizo K. G.— med tem zhassam inu „ta zhas, kar brata ni sdramen blu, pod enim kosuzam ven sdunei „Gradischa nisem na eno gvishno visho is messam greshiu, inu is „no skus leto tega ta 14 N. leta 182 . . rojenga inu polei za L. „kershenga otroka nissem skasou. Taku gvishnu, koker nei men „bog pomaga, Amen.“

* * *

Tacih dokazov, — monumenta aere perennius, — nahajamo gotovo po vseh starejših registraturah mile naše domovine in poudarjam še posebno, da so navedeni izgledi zapisani ravno tako, kakor sem jih jaz posnel, in da ni pri nobenem prevoda v nemški jezik ali kake dotične opombe. — Služijo nam navedeni izgledi kot neovrglivi poroki, da je bil naš slovenski jezik že takrat, ko je bil komaj vpeljan občni sodni red 1. maja 1781, v naših sodnih pisarnah priznan domačim jezikom, kateremu gre ravno toliko pravdne moči kakor nemškemu, z jedno besedo, da je bila slovenščina že od nekdaj ne samo „Landes-“ temveč tudi „landesübliche Gerichtssprache“. —

Raznosti.

(Odlikovanje.) Dr. Janez Bleiweis vitez reda železne krone, je v smislu redovniških pravil povzdignen v dedni avstrijski viteški stan s priimkom Trsteniški.

(Imenovanje.) Okrajni komisar g. Feliks Šašelj imenovan je okrajnim glavarjem za Kranjsko. — Absolvirani pravnik g. Anton Lenarčič imenovan je konceptnim praktikantom pri c. kr. deželnej vladi. — Idrijske

„Nach vorausgegangener Meineidserinnerung legte der Beklagte „J. T. in der Landessprache ab nachstehenden

Haupteid

„Jest J. T. perseshem Bogu usiga mogotshnimu eno zhisto „persego, de se is mojnm vedenam, inu spounet namorem, inu de „jest na pepeunizhen tedin lanskiga leta, ker sem jest, moi brat, „inu ta K. G. is Ostarije tega Luka Zhessna od Lukouze domu „shli, nissem sa eni grosh kupleniga kruha u leti sgorei povedani „ustarije possabu, jest persheshem, de jest potlej per eni glich „en verkelz ure od Lukouze prezh moiga brata J. T. . . po leta „kruh u Lukouzo po nega jes nisem poslou; jest persheshem dalei „de jest nisem polei is toshnizo K. G.— med tem zhassam inu „ta zhas, kar brata ni sdramen blu, pod enim kosuzam ven sdunei „Gradischa nisem na eno gvishno visho is messam greshiu, inu is „no skus leto tega ta 14 N. leta 182 . . rojenga inu polei za L. „kershenga otroka nissem skasou. Taku gvishnu, koker nei men „bog pomaga, Amen.“

* * *

Tacih dokazov, — monumenta aere perennius, — nahajamo gotovo po vseh starejših registraturah mile naše domovine in poudarjam še posebno, da so navedeni izgledi zapisani ravno tako, kakor sem jih jaz posnel, in da ni pri nobenem prevoda v nemški jezik ali kake dotične opombe. — Služijo nam navedeni izgledi kot neovrglivi poroki, da je bil naš slovenski jezik že takrat, ko je bil komaj vpeljan občni sodni red 1. maja 1781, v naših sodnih pisarnah priznan domačim jezikom, kateremu gre ravno toliko pravdne moči kakor nemškemu, z jedno besedo, da je bila slovenščina že od nekdaj ne samo „Landes-“ temveč tudi „landesübliche Gerichtssprache“. —

Raznosti.

(Odlikovanje.) Dr. Janez Bleiweis vitez reda železne krone, je v smislu redovniških pravil povzdignen v dedni avstrijski viteški stan s priimkom Trsteniški.

(Imenovanje.) Okrajni komisar g. Feliks Šašelj imenovan je okrajnim glavarjem za Kranjsko. — Absolvirani pravnik g. Anton Lenarčič imenovan je konceptnim praktikantom pri c. kr. deželnej vladi. — Idrijske

sodnije pristav g. Dr. Teodor Petrič je imenovan pristavom pri c. kr. deželnej sodnji v Ljubljani. — Dozdanci avskultant g. Adolf Elsner je imenovan c. kr. sodnim pristavom za Idrijo. — Dozdanci koncipijent pri c. kr. finančnej prokuraturi v Ljubljani g. Ivan Jan je imenovan koncipistom pri tej prokuraturi.

(Visoki sodni stroški.) Darmstadski meščan šel je obiskat v Frankobrod svojega prijatelja. Sreča mu je bila mila, da ga je našel takoj pri dohodu na ulici. Zabavala sta se nekaj časa stoječ pred gledališčem. Postajanje na ulici pa menda v tem mestu ni dovoljeno, kajti mimoprišedši policist si ga je zaznamoval v svojo črno knjigo in pozvan je bil takoj k magistratu, da plača 3 marke kazni, ker je „prestopil določila cestnega reda.“ Mož pa, ki si ni bil v svesti nobenega prestopka, je apeliral proti tej kazni; to apelacijo je rešilo drugo sodišče tako, da se je kazen znižala na 1 marko 50 vinarjev. Poleg kazni je moral obsojeni še plačati te le stroške: kazen 1 marka 50 vinarjev, pristojbina 1 marka 50 vinarjev, pisni stroški 3 marke 90 vinarjev, vročilna pristojbina 9 mark 60 vinarjev, potroški 3 marke, poštnina 20 vinarjev, — svota 19 mark 70 vinarjev. Ker pa mož le še ni hotel koj plačati, prišel ga je obiskat sodnijski sluga in mu za pot zopet računil 1 marko 20 vinarjev. Tako je moral zdaj plačati 20 mark 90 vinarjev zaradi „prestopka cestnega reda.“ Poleg tega so pa še njegova pota k sodnji, zamuda časa itd.

(V toplice mora iti!) Pred sodnijo v Bukareštu vršila se je ta-le dogodbica. General Cornesco imel je soprogo, ljubil jo je, a vender je nij pustil iti v toplice; soproga pa je bila drugih mislij, šla je pred pravičnega sodnika in vložila tožbo proti svojemu soprogu, ker je na noben način nij pustil v toplice, da si bi jih tako zelo potrebovala, revica. Učeni trije zdravniki oddali so svoje mnenje in spisali ji spričevala in dejali, da trpi na sušici in zato mora iti v toplice v Gleichenberg; ta spričevala pa je pravičnemu sodišču pokazala in ga ponižno prosila, naj obsodi moža in izreče: Gospod Cornesco je dolžan plačati 3000 frankov, katere potrebuje njegova soproga, da se ozravi v toplicah v Gleichenbergu. Dolgo se je vršila razprava. Ljubeznjiva soproga je dejala, da ne zahteva nič nepravilnega in oblile so jo solze. Svojemu možu prinesla je v hišo letni dohodek tisoč dukatov in torej misli, da ima pravico zahtevati to malenkost, 3000 frankov, da zopet dobi zdravje. Soprog je obstal, da mu je generalica prinesla tisoč dukatov, da se pa njen oče nikdar ne zmeni za to, da bi mu jih izplačal; njemu da je torej nemogoče, poslati soprogo v toplice, da-si vroče želi, da bi ozdravela in mu lajšala življenja bremena. Po dolgih debatah pro in contra potegnil se je visoki sodni dvor nazaj in po poluurnem posvetovanji izrekel naslednjo razsodbo: „Glede na uzroke, izražene v rasodbi, se gospé generalici Cornesco dovoljuje, da sme kontrahirati dolg 2000 frankov, ki se imajo zavarovati pri dohodkih njene dote. Pravo provizorne eksekucije te razsodbe se daje tožiteljici.“ Pri razglasitvi razsodbe je gospod general skoro okamenel, gospé generalici pa se je žarilo veselja oko in zmagonosno je zapustila dvorano.